

Folkloras vākumi Nautrānu kultūrtelpā: vēsturisks pārskats

Nautrānu kultūrtelpas bagātība sakņojas vietējās kopienas senajās paražās, tautasdziesmās, ticējumos un stāstījumos, kur tautas kultūra savijusies ar katolisko kristietību. Šī teritorija ir viena no visbagātīgāk dokumentētajām Latgalē folkloras avotu ziņā – agrākie avoti attiecas jau uz 19. gadsimta otro pusi, bet īpaši intensīva folkloras dokumentēšana noritējusi kopš 20. gadsimta 20. gadiem. Nautrēnu nemateriālais kultūras mantojums fiksēts gan iesaistoties folkloras vākšanas akcijās, kas iniciētas no ārpuses, gan pateicoties pašu nautrēniešu iniciatīvai. Šajā pārskatā sniegts ieskats nozīmīgākajās Nautrānu kultūrtelpas folkloras kolekcijās un to tapšanas vēsturē, un iezīmētas turpmākās pētniecības iespējas.

Līdzīgi kā citviet Latvijā, interese par folkloru un pirmie soļi tās dokumentēšanā Nautrēnu draudzē saistāmi ar 19. gadsimta otro pusi. Viens no agrākajiem liela apjoma folkloras vākumiem ir saistāms ar Andriņa Jūrdža vārdu. **Andriņš Jūrdžs (1845–1925)** dzimis un dzīvojis Nautrēnu pagasta Korklinīkos, bija latgaliešu dziesminieks, literāts un ievērojamākais rokraksta grāmatniecības pārstāvis latīņu drukas aizlieguma laikā, kas Latgalē bija spēkā no 1865. līdz 1904. gadam. Kopš 15 gadu vecuma Jūrdžs brīvajā laikā pievērsās tekstu pārrakstīšanai, veidojot laicīgu un reliģisku satura grāmatas. Viņš pierakstījis arī folkloru – tautasdziesmas, sakāmvārdus un parunas, ticējumus, vērojumus. No sarakstītajām lapiņām veidojis ap 1000 lpp. biezus sējumus, izplatījis tos, tādējādi cenšoties mazināt drukas aizlieguma radīto postu Latgalē. 15 no pavisam aptuveni 25 Andriņa Jūrdža sarakstītajiem sējumiem gāja bojā 1925. gada ugunsgrēkā Latgales Centrālajā muzejā Rēzeknē. Mūsdienās liela daļa pārpalikušā mantojuma glabājas Latvijas Nacionālās bibliotēkas un LU Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā.¹ Laikā no 1931. līdz 1973. gadam Latviešu folkloras krātuves darbinieki veikuši folkloras vienību izrakstus no saglabātajiem Jūrdža rokrakstiem, veidojot no tiem atsevišķu kolekciju (Andriņa Jūrdža folkloras vākums, [LFK 1263](#)). Kolekcijā kopumā iekļauts 1481 folkloras teksts – 4 pasakas, 23 mīklas, 503 sakāmvārdi un parunas, 609 tautasdziesmas, 225 ticējumi, 16 buramvārdi, citi žanri kolekcijā pārstāvēti retāk. Lai gan šīm folkloras vienībām nav zināms nedz precīzs pierakstīšanas gads, nedz vieta, domājams, ka liela daļa noklausīta Jūrdža dzīvesvietas apkaimē Nautrēnu pagastā.

19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā visā Latvijas teritorijā norisinājās materiālu vākšana *Latvju dainu* izdevuma sagatavošanai. Folkloriste Dace Bula norāda:

“Šim izdevumam tā tapšanas laikā bija jāveic simbolisks uzdevums – jāpierāda, ka Kurzemes, Vidzemes un Vitebskas guberņas zemnieki ir viena – latviešu – tauta ar savu raksturu, kultūru un pagātni, kas tiesīga cerēt uz nacionālu patstāvību. Var teikt, ka „Latvju dainu” tapšana bija viens no latviešu nācijas tapšanas pirmajiem soļiem: iesaistoties vienotā darbā – tautasdziesmu pierakstīšanā un nogādāšanā uz vākšanas centriem –, veidojās tautas kopības izjūtas aizmetņi.”²

¹ Andriņš Jūrdžs. <https://garamantas.lv/lv/person/872995> [skat. 07.06.2025.]

² Latvju dainas. <https://kulturaskanons.lv/archive/latvju-dainas/> [skatīts 07.06.2025.]

Pateicoties Pīteram Smelteram, šajā latviešu folkloristikai nozīmīgajā izdevumā iekļautas arī 39 dziesmas no “Zaļmuižys pogosta”, respektīvi, no Nautrēniem. Pīters jeb **Pēteris Smelters (1868–1949)** bija katoļu priesteris, kurš **Franča Trasuna (1864–1926)** ietekmē jau garīgā semināra laikā sāka vākt folkloru un, sākot ar 1895. gadu, savus un citu vākus sūtīja Krišjānim Baronam.³ Pēc Latviešu folkloras krātuves izveides Smelters daļu no saviem tautasdziesmu manuskriptiem iesniedza glabāšanai tās arhīvā (Pētera Smeltera folkloras vākums, [LFK 599](#)). Smeltera manuskriptā atrodams, ka viņš 1893. gadā apmeklējis Nautrēnu Svīkļu ciemu, kur no Kazimira Svīkles “un citiem teicējiem” pierakstījis tautasdziesmas un, iespējams, tajā pašā apmeklējuma reizē citviet (?) Nautrēnu pagastā pierakstījis arī pasaku.

Šajā laikā nostabilizējas arī kāda interesanta parādība – par aktīviem latgaliešu folkloras vācējiem un vākšanas organizētājiem 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta pirmajā pusē kļūst katoļu priesteri, kas iedibina selektīvu attieksmi attiecībā uz dažādu žanru dokumentēšanu. Par vērtīgākajiem folkloras žanriem garīdznieki atzīst tautasdziesmas un pasakas, arī mīklas un sakāmvārdus, savukārt asi vēršas pret tautas “māņticību”, attiecīgi arī pret ticējumiem un mitoloģiskajām teikām. Šī attieksme vairākas dekādes spēcīgi ietekmē dažādu žanru pārstāvēniecību folkloras kolekcijās, kas vērojams arī Nautrēnu folkloras vākumos.

Latgaliešu folkloras vākšana īpaši aktivizējas 20. gadsimta 20. gados. Latviešu folkloras krātuve vēl nav nodibināta un Latvijā nav centralizētu iestāžu, kas vāktu folkloru. Šajā laikā rodas ideja par Latgales Centrālā muzeja izveidi. Viens no šīs idejas autoriem un popularizētājiem ir literāts, tēlnieks un politiķis nautrēnietis **Aleksandrs Ārmanis (1902–1944)**, kurš 1924. gadā laikrakstā *Latgolas Words* raksta:

“Pi mums dybynojas dažaidas bidribu nudaļas, vysur skandynoj par progresa izveidošonu, ir pasamuduse dziņa pec kulturas. Bet par nužalojumu nikas gondreiž nav darits deļ etnogrāfisko muzeja nudybynošonas. Kaidā veidā dybynojams etnografiskajs muzejs, voi vins pats pa sevim, voi ari dybynojams Latgolā vysporejajs muzejs zam nusaukuma “Latgolas muzejs” un pi to atverama ari etnogrāfisko nudaļa? Šitu litu porrunojut Latg. Skulotoju Savinibas sapulcē 14. apr. 1924. g. goja pi sledziņa, ka dybynojams Latgolas muzejs.”⁴

Turpat tālāk Ārmanis uzsver gan nemateriālā, gan materiālā kultūras mantojuma nozīmi tautas kultūras izpratnē:

“Pi mums ornaments ir kai aizvēstures byušona, ornaments teik aizmersts tai pat kai tautas dzismas, posokas, parunas, sokami vordi un vācos myusu tradīcijas. Tys dorgajs monts, kas raksturoj myusu ipatnību un mokslu, ir aizmersts un atsarun timsā pogrobā un jus radzam tik pec pamatigokas un ilgokas isaskatišonas. [...] Ornaments kai dzisma tautas tradīcijā roda myusu ipatneju nacijonalu kulturu.”⁵

Aicinājumus vākt latgaliešu folkloru un sūtīt to Latgales Centrālajam muzejam, īpaši uzrunājot skolu jaunatni, Aleksandrs Ārmanis publicē gan 20., gan 30. gados:

“Laiks paīt, tauta namonūt īsleid jaunā kulturā. Ar kotru mirkli civilizacija ītekmej tautu, īpūtējūt arvīn kū jaunū un nūārdūt nūlītūtū un vacū. Aizmērsta senōtne un atmasti vacī primitīvī dorba reiki. Ari atmiņa vacim cylvākim jo dīnas, jo vōjōka, lai tī vairs spātu atcerētīs tautas sokomvōrdus voi

³ Vīksna, M. Smelters, P. *No Dainu skapja līdz “Latvju dainām”*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 2015. 316.–318. lpp.

⁴ Ārmanis, A. Etnografisko muzeja dybynošona Latgolā. *Latgolas Words*, Nr. 17, 25.04.1924.

⁵ Turpat.

*dzīsmiņas. Taidā kōrtā vyss tys, kas tautai bejis svāts un dōrgs īt bojā un iznīceibā. Tai myusu senōs gora montas — folklorā — atstōtas nūvōrtā. It seviški šei parōdeiba pādējūs godūs nūvārōta Latgolā. [...] Pamēģinoj labi, vai navari sovā apleicīnī saklaušinōt parunu vai dzīsmu teicējas, uzklausi tōs un vōrdu pa vōrdam pīroksti niko nagrūzeidams un nepīlykdams sovu. Pīmini, ka tū vysu **tik tu vari** savōkt vyslobōk tōpēc, ka tu uz vītas dzeivoj, pazeisti apkaimi jau nu mozōtnes un esi saaudzis ar apkōrtni. Tovu dorbu tauta naizmērss. Savōktōs vērteibas steidz nakavējūši nūdūt Rēzeknē — dir. prof. D. Jaudzemam, Daugavpilī — dir. V. Seiļ jkdzei un Ludzā — b-gam Urbšam. Tamdēļ pī dorba! Ar pašaizlīdzeigu un patriotisku dorbu nūkavātā vēļ var atgyut. Ej, meklej un atrassi. Dareidams pats, paskubynoj ari ūtru. Jo kas kū naprūt vai nasaprūt — pamōci un paskaidroj, ar tū tu byusi pakolpōjis sovai tautai.”⁶*

Aleksandra Ārmaņa centieni sekmēt “izzūdošās” latgaliešu folkloras glābšanu no izzušanas, t.i., pierakstīšanu, tika adresēti visiem Latgales iedzīvotājiem. Tomēr vienlīdz aktīvi gan Aleksandrs, gan viņa brālis **Antons Ārmanis** iesaistījās arī savas dzimtās puses – Nautrēnu pagasta Pintānu un tuvākās apkaimes ciemu – folkloras dokumentēšanā un kaimiņu iesaistīšanā šajā darbā. Latviešu folkloras krātuvē glabājas divas Ārmaņu folkloras kolekcijas – Antona un Aleksandra Ārmaņu folkloras vākums ([LFK 263](#)) un Aleksandra Ārmaņa folkloras vākums ([LFK 288](#)). Aleksandra Ārmaņa folkloras kolekcija LFK 288 pierakstīta no 1922. līdz 1927. gadam (kopā 132 vienības) un žanru izvēlē seko Latgales priesteru iedibinātajai tradīcijai. Šī pieeja vērojama arī otras kolekcijas – LFK 263 – sākumā, kur dominē tautasdziesmas, tomēr kolekcijas turpinājumā vairāk vāktas teikas, ticējumi un detalizēti dažādu paražu apraksti. Kolekcija tapusi no 1926. līdz 1929. gadam. Folkloras vākšanas gaitā Ārmaņi aptaujājuši vairāk nekā 30 teicējus. Lielākā daļa no tiem ir Pintānu un to tuvākās apkaimes – Kristiņku un Saukavīšu ciemu un Laigolas muižas iedzīvotāji, lai gan daļa teicēju apmeklēja arī apkārtējos Strūžānu un Bērzpils pagastos. Kolekcijā reģistrētas 3258 folkloras vienības, kas pārstāv teju visus žanrus (tautasdziesmas, pasakas, teikas, nostāsti, ticējumi u. c.). Šīs kolekcijas vērtību vairo Ārmaņu profesionālā pieeja, iztaujājot teicējus – nereti sarunās ar teicējiem ierosināta kāda konkrēta tēma, no teicējiem pierakstot visu, kas par šo tēmu zināms – folkloru, frazeoloģiju, vietējo leksiku. Kolekcija sniedz ļoti interesantus un detalizētus materiālus par latgaliešu tautas ticību, proti, tēmu, kas citās latgaliešu folkloras kolekcijās neparādās. Brāļu Ārmaņu folkloras kolekcijas LFK 263 ierindojama ne tikai starp vērtīgākajām Nautrānu kultūrtelpas folkloras kolekcijām, bet ar satura daudzveidību un kvalitāti izceļas arī uz citu latgaliešu folkloras kolekciju fona.

Brāļi Ārmaņi ne tikai paši vāca sava dzimtā ciema un tā apkaimes folkloru, bet vākšanā iesaistīja arī citus sava un apkārtējo ciemu (Kristiņku, Saukavīšu, Rūbežnīku, Diervu, Pārkolnu un Laigolas muižas) iedzīvotājus, kā rezultātā Latviešu folkloras krātuvē nonākušas vairākas kolekcijas:

[LFK 844](#) – K. Zuša folkloras vākums (98 vienības). Par **K. Zuti** zināms vien tik daudz, ka folkloras kolekcijas tapšanas laikā, 1929. gadā, viņš bija Kristiņku iedzīvotājs. K. Zuša pilnais vārds un dzimšanas gads noskaidrojams. Kolekcijas sākumā kādas Rēzeknes teicējas dziesmas (statistikā nav iekļautas), kolekcijas turpinājumā Nautrēnu materiāls. Aptaujātie teicēji: Dominiks Zušovs (80 g. v.), Dadevušs Gļauda, D. un G. Zutis Kristiņkās, kā arī A. Spilva (68 g. v.) Laigolā. Lielāko daļu vākuma veido dziesmu folklorā (78 tautasdziesmas, 3 ziņģes), daži stāstījumi (2 pasakas, 1 teika, 2 anekdotes), ticējumi (8), buramvārdi (2) un tautas ārstniecība (2).

⁶ Ārmanis, A. Uzaicinājums Latgolas skolu jaunōtnei. *Straume*, Nr. 9, 01.09.1934.

[LFK 1368](#) – Pētera Ļubkāna folkloras vākums (3096 vienības). LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes Klasiskās nodaļas studenta **Pētera Ļubkāna (1907–1982)** folkloras vākums no 1933. līdz 1937. gadam. Pēteris Ļubkāns dzimis 1907. gada 16. augustā Nautrēnu pagasta Pārkolnos (t.i., blakus Pintāniem, kur tobrīd dzīvoja Ārmaņi), 1932. gadā ar vecāki pārcēlās uz Lazdukalna pagasta Rūziniekiem. Ļubkāns ap to laiku uzsāka studijas Latvijas Universitātē un paralēli studijām kādu laiku strādāja Latviešu folkloras krātuvē – domājams, ne bez Ārmaņu ietekmes. Miris emigrācijā ASV 1982. gadā. Kolekcijas materiāli pierakstīti lielākoties Rugāju, Bērzpils un Dricānu pagastos. Daļa kolekcijas saistīta ar Ļubkāna dzimto vietu – Nautrēnu pagastu: piemēram, LFK 1368, 24–53 (31 vienība) – 26 tautasdziesmas un 5 ziņģes, pierakstītas 1932. gadā no Pētera Ļubkāna, kurš dzimis un pierakstīšanas brīdī joprojām dzīvo Nautrēnu pagasta Pārkolnos; LFK 1368, 740–745 – 5 tautasdziesmas un to melodijas notīs, pierakstītas 1934. gadā no Dārtas Kazušas Nautrēnu pagasta Pārkolnos; LFK 1368, 1205–1239 – 35 sapņu iztulkojumi, pierakstīti 1935. gada jūlijā no Pētera Ļubkāna tēva Gabrieleļa Ļubkāna, kurš kādreiz dzīvojis Nautrēnu pagasta Pārkolnos, bet pārcēlies uz dzīvi Bērzpils pag. Roziniekos. Šis ir viens no plašākajiem sapņu iztulkojumu vākumiem Nautrēnu pagastā.

[LFK 1559](#) – Saukaviešu pamatskolas vākums (980 vienības). Vākums tapis 1937. gadā skolotājas **Viktorijas Mickānes** vadībā laikā, kad šajā skolā, kas atradās līdzās Pintānu ciemam, mācījās arī Vera Ārmane (radniecība ar brāļiem Ārmaņiem vēl jānoskaidro). Kolekcijā pārstāvēti dažādi folkloras žanri – tautasdziesmas, ziņģes, mīklas, pasakas, teikas, anekdotes, paražas un buramvārdi. Materiālus Latviešu folkloras krātuvei iesniedzis Ludzas aizsargu pulks.

Minētajās kolekcijās kopumā iekļautas apmēram 5000 folkloras vienības, kas veido ievērojamu daļu no visas Nautrēnu kultūrtelpas folkloras vākumiem. Pateicoties brāļu Ārmaņu darbībām, nelielā teritorijā Nautrēnu kultūrtelpas galējā ziemeļrietumu stūrī, kurā iekļaujas Kristiņku, Saukavīšu, Rūbežnīku, Diervu, Pārkolnu ciemi un Laigolas muiža, no kuriem lielākā daļa mūsdienās vairs neeksistē, 20. gs. 20.–30. gados ir tikusi ļoti labi dokumentēta. Kolekciju materiāli papildina cits citu, jo nereti dažādās kolekcijās aptaujāti vieni un tie paši teicēji, kas ļauj detalizēti pētīt gan konkrēto teicēju repertuāru, gan repertuāra variēšanos un dokumentēšanas metodes. Detalizētāk pētāma būtu arī brāļu Ārmaņu folkloristikā darbība gan Nautrēnu kultūrtelpas, gan plašākā latgaliešu folkloristikas kontekstā.

1924. gadā tika nodibināta **Latviešu folkloras krātuve** (LFK) un viens no tās pirmajiem uzdevumiem bija veicināt folkloras vākšanu Latgalē, no kurienes bija vismazāk materiālu 19./20. gs. mija lielākajās folkloras publikācijās – Krišjāņa Barona *Latvju dainās* un Anša Lerha-Puškaiša *Latviešu tautas teikās un pasakās*. Šo mērķu sasniegšanai LFK vadītāja Anna Bērzkalne publicēja uzsaukumus latgaliešu presē un veidoja kontaktus ar skolu vadītājiem. Nozīmīgu devumu Nautrēnu kultūrtelpas folkloras dokumentēšanā ir devušas divas Latgales skolas un tu audzēkņi – Aglonas vīriešu reālgimnāzija un Rēzeknes Valsts skolotāju institūts.

Aglonas vīriešu reālgimnāzija, kuru vadīja **Nikodems Rancāns (1870–1933)** bija viena no produktīvākajām izglītības iestādēm, ar ko LFK īpaši sadrbojās 20. gs. 20. gadu beigās. Katram audzēknim, kas iesaistījās folkloras vākšanā, tika izveidota sava folkloras kolekcija. Ar Nautrēnu kultūrtelpu saistītas vairākas no tām:

[LFK 239](#) – Aglonas vīriešu reālgimnāzijas audzēkņa rogovkieša **Pētera Jurkāna** tautasdziesmu vākums 1926. gadā. Vākumā pierakstītas vecāsmātes Annas Šikures (87 g. v.) teiktās tautasdziesmas – 113 vienības.

[LFK 346](#) – Aglonas vīriešu reālgimnāzijas audzēkņa **Bronislava Grebeža** pierakstītā Nautrēnu (mūsdienās – Mežvidu) pagasta folklorā Brīžu ciemā 1927. gadā un Klonešņiku ciemā 1928. gadā. Kopā 530 vienības. Lielākoties fiksētas tautasdziesmas, bet uzrakstītas arī ziņģes, mīklas, anekdotes un pasakas.

Teicēji: Ieva Gutāne (50 g. v.), Anna Gutāne (40 g. v.), Tekla Gutāne (20 g. v.), Zose Grebeža (60 g. v.) un Donats Grebežs (24 g. v.) Brīžu ciemā un Ieva Jurdža (28 g. v.) Klonišņikos.

LFK 685 – Aleksandra Ludborža folkloras vākums. Folklorā vākta Nautrēnu (mūsdienās – Mežvidu) pagasta Griudinišos. Vākumā trīs burtnīcās pierakstīts trīs teicēju repertuārs – M. Gutānes (58 g.v.) tautasdziesmas, Kazmera Ludborža (75 g.v.) pasakas un anekdotes, kā arī J. Ludborža (60 g.v.) pasakas un nostāsti. Vākumu noslēdz Aleksandra Ludborža aicinājums: "Laipni lūdzu folkloras krātuvi iesūtīt man atlīdzību par sakrātām tautas gara mantu 3 burtnīcām." Tā kā 1924. gadā, uzsākot darbību, LFK konstatēja, ka tai visvairāk trūkst folkloras pierakstu no Latgales, par latgaliešu folkloras vākšanu sākotnēji tika maksāts.

LFK 590 – Aglonas vīriešu reālģimnāzijas audzēkņa, Andriva Jūrdža mazdēla un vēlākā skolotāja, dzejnieka un grāmatizdevēja **Joņa Cibuļska (1911–1997)** folkloras vākums 1927.–1930. gadā (335 vienības), kas papildināts ar vākumu 1973. gadā (223 vienības). Ģimnāzijas laika vākums tapis dzimtajā Nautrēnu pagasta Dekteru ciemā, tajā līdz ar tautasdziesmām atrodami arī ticējumi un mīklas. Savukārt 20. gs. 70. gadu vākumā dokumentētas tikai tautasdziesmas un ziņģes, savukārt vākuma ģeogrāfija ir plašāka – dažādi Nautrēnu pagasta ziemeļaustrumu daļas ciemi un piegulošās Mežvidu pagasta teritorijas.

Nautrēnu kultūrtelpas folkloras pieraksti atrodami arī **Rēzeknes Valsts skolotāju institūta** folkloras vākumā (**LFK 740**). Šī ir viena no apjomīgākajām latgaliešu folkloras kolekcijām LFK arhīvā (35105 folkloras teksti), kuras tapšanā no 1927. līdz 1939. gadam tika iesaistīti Rēzeknes Valsts skolotāju institūta audzēkņi. Tā kā šo izglītības iestādi apmeklēja topošie skolotāji no visas Latgales un reizēm arī citiem Latvijas novadiem, tekstu pieraksta ģeogrāfija nosedz visu Latgali. Kolekcijā atrodami arī vismaz 17 audzēkņu vākumi no Nautrēnu un Makašānu pagastu teritorijas, kas iekļaujas Nautrēnu kultūrtelpā, kopā dokumentētas nedaudz vairāk nekā 1000 dažādu žanru folkloras vienības. Biežāk dokumentētie žanri ir tautasdziesmas (>600 vienības) un mīklas (>200 vienības). Daži vākumi piemēram: 1927/28. m. g. II klases audzēknis **Jānis Čakšs** pierakstījis bagātīgu tautas naratīvu vākumu – 20 pasakas, 20 teikas un 6 anekdotes. Teicēji – Makašēnu (mūsdienās Ilzeskalna) pagasta iedzīvotāji – Agate (98 g. v.) un Apaļa (60 g. v.) Kranceles no Čudarāniem, Jānis Ludbordis (95 g. v.) no Žogotu ciema, Tekla Pujate (90 g. v.) no Vacgailumu ciema u.c. **Stefānija Gutāne** Nautrēnu Saukānos 1933/34. g. no Helenas un Martas Platpīres (abas 40 g. v.), Helenas (65 g. v.), Agatas (45 g. v.) un Ievas Gutānes (75 g. v.) pierakstījusi 133 tautasdziesmas. **Anna Gutāne**, V klases audzēkne no Nautrēnu Saukaniem, 1934. g. dokumentējusi Rancānu ciema teicēji Bērtuļa Jerumana tautasdziesmu repertuāru (64 vienības). **Viktorija Mickāne**, IV klases audzēkne, Nautrēnu Ivulānos no Matildes Žogotas (50 g. v.) pierakstījusi 39 dziesmas. **Antanina Migliniece**, I klases audzēkne, Nautrēnu Miglinīkos no Genovefas Miglinieces pierakstījusi 50 tautasdziesmas, 1 ziņģi un 30 mīklas. **A. Čudars**, I klases audzēknis, 1933./34. g. Makašānu (mūsdienās – Ilzeskalna) Gorsanos pierakstījis 60 tautasdziesmas un vienu pasaku, teicējs H. Čudars. **Veneranda Zača**, I klases audzēkne, 1938. g. pierakstījusi Makašānu (mūsdienās – Ilzeskalna) Začu teicējas Veronikas Začas (~65 g. v.) repertuāru – 23 tautasdziesmas, 2 ziņģes, 1 bērnu dziesmu un 42 mīklas. **G. Gutāns**, II klases audzēknis, 1938. g. pierakstījis Nautrēnu (mūsdienās – Mežvidu) Brīžu ciema teicējas Ivas Gutānes (65 g. v.) dziesmu folkloru (73 vienības).

Jāatzīmē, ka no Nautrēnu pagasta skolām folkloras vākšanas uzsaukumam atsaucās arī **Liuzinīku 4-klāšu pamatskola**, kas 1932. gadā LFK iesūtīja tās audzēkņu pierakstītās 108 mīklas (**LFK 1353**). Reizēm folkloras pieraksti, kas attiecas uz Nautrēnu kultūrtelpu, negaidīti atrodami citu Latvijas novadu skolu kolekcijās. Piemēram, **Nurmuižas 6-klāšu pamatskolas** vākumā (**LFK 925**) 6. klases skolnieces Eleonāras Barisas pierakstīts Monikas Barisas (57 g. v.) folkloras repertuārs. Lai gan kolekcijā norādīts, ka teicēja uz Talsu novadu pārcēlusies pirms septiņiem gadiem no Gaigalovas pagasta, viņas repertuārs (vietu teikas) ir saistīts

ar Nautrēnu pagastu, kas liecina par saikni ar Nautrānu kultūrtelpu. No teicējas 1939. gadā latgaliski pierakstītas 7 teikas un 33 tautasdziesmas.

Nautrēnu pagastā dziedāto tautasdziesmu melodijas visplašāk atrodamas Pētera Ores Ludzas apriņķa tautas mūzikas pierakstu kolekcijā [LFK 1712](#). Pēteris Ore (dz. 1903) bija profesionāls mūziķis, pēc Latvijas konservatorijas dziedāšanas klases absolvēšanas – izglītības darbinieks (Ludzas valsts arodu skolas dziedāšanas skolotājs, Rēzeknes tautas konservatorijas dziedāšanas klases vadītājs), militārs darbinieks (kapelmeistars), bijis arī bijis Latvijas dziesmu svētku koru virsdiriģents.⁷ 1935. gadā iecelts par Rēzeknes tautas konservatorijas Ludzas nodaļas vadītāju un dažus gadus vēlāk, 1939. gada vasarā, savācis apjomīgu Ludzas novada tautas mūzikas melodiju un dziesmu tekstu kolekciju (kopā 439 melodijas un 449 teksti). Kolekcijas pirmajā daļā iekļauti dziesmu teksti, otrajā daļā notis dokumentētas dziesmu melodijas. Pirmajā daļā iekļautajiem tekstiem nav norādīts teicējs un pierakstīšanas vieta, savukārt melodiju daļā līdzās nošu pierakstam iekļauts tautasdziesmas teksta sākums, pēc kura iespējams identificēt tekstu pirmajā daļā. Melodiju daļā norādīts dziesmu teicēju vārds, uzvārds, vecums, dzīvesvieta un dzimšanas vieta. Tāpat melodiju daļā iekļautas divdesmit astoņu teicēju fotogrāfijas, kas 20. gs. 30. gadu folkloras vākumos ir reta parādība. Dziesmas pierakstītas gan latgaliski, gan latviski – acīmredzot tajā valodā, kurā tās dziedātas. Pētera Ores dokumentētie teicēji Nautrēnu pagastā bija Apolonija Videjā (76 g.v.) no Žogotu ciema (6 dziesmas), Tekla Ivulāne (38 g.v.) no Lešku ciema (12 dziesmas), Viktorija Jurkāne (52 g.v.), dzimusi Makašānu pagastā, kopš 1909. gada dzīvo Rogovkā (19 dziesmas) un Rancāne (vārds nezināms, 38 g.v.) no Goldadiervīšu ciema (8 dziesmas). Visām teicējām, izņemot Apoloniju Videjo, pievienoti fotoportreti.

Padomju okupācijas gados LFK pārtrauca praksi folkloras vākšanā iesaistīt skolas un citus brīvprātīgos. Tā vietā folkloru dokumentēt devās paši LFK pētnieki. Gadu gaitā ekspedīcijas noklāja visu Latvijas teritoriju, tomēr materiāla dokumentēšanas kapacitāte ar šādu pieeju bija salīdzinoši neliela. Nautrēnu pagastā LFK pētnieki viesojās **33. zinātniskās ekspedīcijas** laikā ([LFK 2040](#)) 1986. gadā, īpaši interesējoties par kāzu un apdziedāšanās dziesmām. Folkloristi Jānis Rozenbergs, Benedikta Mežale un citi intervēja 1986. gada vasarā bija ZA folkloras vacēji – E. Mežale. J. Rozenbergs, u.c. intervēja T. Kazušu, I. Patmalnieci, A. Pokuli, A. Toninku, J. Jarusovu, V. Boļšiju, M. Belinsku, F. Plavinsku, G. Keišu.

Kā būtiskākais ieguldījums Nautrānu kultūrtelpas folkloras kolekciju papildināšanā laikā pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas jāmin Rogovkas etnogrāfiskā ansambļa repertuāra ieraksts, no Latvijas Nacionālās bibliotēkas ierakstu studijā 2017. gadā veica Aigars Lielbārdis un Renarts Braufmanis. Kopumā tika veikti 72 dziesmu ieraksti, kas pieejami kolekcijā **Etnogrāfisko ansambļu ieraksti** ([LFK 2235](#)).

Pārskatā uzskaitītās nozīmīgākās Nautrānu kultūrtelpas folkloras kolekcijas veido nozīmīgāko daļu, bet ne visu folkloras materiālu, kas dokumentēts šajā teritorijā. Šis materiāls piedāvā daudz izpētes iespēju – noskaidrojamas daudzu folkloras teicēju un vācēju precīzākas biogrāfijas, veicami pētījumi par pirms gadsimta dokumentēto folkloras avotu pārmantošanos mūsdienās un jaunas folkloras rašanos izzūdošās folkloras vietā. Latviešu folkloras krātuve pošas jaunā zinātniskajā ekspedīcijā uz Nautrēnu pagastu.

⁷ Karavīru dzīve. Jauns mākslinieks (foto).” *Latvijas Sargs*. 1934. 15. jūnijs.